

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Identificació de l'assignatura

Nom	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Crèdits	1,8 de presencials (45 hores) 4,2 de no presencials (105 hores) 6 de totals (150 hores).
Grup	Grup 1, 2S (Campus Extens)
Període d'impartició	Segon semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx
Daniel José Albero Santacreu d.albero@uib.es	11:00	12:00	Dimecres	11/09/2017	11/06/2018	Ramon Llull BF-05
Maria Alejandra Galmés Alba a.galmes@uib.cat	16:00	17:00	Dimecres	12/02/2018	30/06/2018	AD 15, RAMON LLULL
Jaime Manuel García Rosselló jaime.garcia@uib.es	11:00	12:00	Dijous	21/09/2017	21/12/2017	BF04
	09:00	10:00	Dimecres	12/02/2018	01/06/2018	BF04
Llorenç Picornell Gelabert llorenç.picornell@uib.cat	15:00	16:00	Dilluns	12/02/2018	29/06/2018	AD15, Ramon Llull

Contextualització

Contextualització

Assolir un coneixement ampli i profund de la Prehistòria Balear, des del seu poblament fins al final del període posttalaiòtic.

És una assignatura optativa semestral dins el Grau d'Història. En aquest sentit, es pressuposa un cert coneixement previ per part de l'alumnat dels principals processos històrics en els quals s'emmarca la dimensió temporal i espacial d'aquesta assignatura. No obstant, i per tal de garantir-ne l'òptima comprensió i aprofitament, la contextualització contínua de la trajectòria de la Prehistòria Balear en l'espai i en el temps serà fonamental al llarg del desenvolupament de la matèria.

Els pilars fonamentals d'aquesta assignatura són la docència i el treball pràctic per part de l'alumnat, que s'estructuren en diferents parts.

En allò que respecta a l'execució de la docència, aquesta s'articularà al voltant de sessions presencials a l'aula on es desenvoluparà el temari establert. Les sessions a l'aula contempen en tot moment la participació activa de l'alumnat, que serà potenciada i cercada per tal de dotar les classes de major dinamisme i garantir la consolidació dels coneixements exposats.

Aquestes sessions a l'aula es combinaran amb sortides arqueològiques així com amb sessions temàtiques específiques i seminaris al llarg del curs que acaban de completar amb el treball pràctic la formació teòrica assolida per l'alumnat.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Guia docent

D'altra banda, es contempla la realització d'un treball individual per part de l'alumnat amb l'objectiu de garantir l'assoliment de les competències bàsiques no sols en coneixements sinó en eines i recursos de recerca al voltant de la matèria tractada.

Objectius

La intenció de la docència comprèn una sèrie d'objectius bàsics d'acord amb les competències definides per l'assignatura al pla d'estudis, i que es detallen més avall. Així, es pretén que l'alumnat conegui les evidències materials que ens han quedat de les societats que visqueren a les Balears a la Prehistòria, així com les diferents corrents teòriques i interpretacions que s'han desenvolupat al seu voltant. Es tracta de proporcionar el coneixement i les eines per tal que siguin els mateixos alumnes que siguin capaços de desenvolupar les seves argumentacions de manera crítica i fonamentades amb una sòlida base empírica i objectiva.

En aquest sentit, més que focalitzar l'exposició en aspectes tipològics o excessivament descriptius, centrarem el discurs en les pràctiques socio-econòmiques i polítiques de les comunitats de l'àmbit que ens ocupa, tot mirant de fomentar la capacitat d'anàlisi i la discussió científica entre l'alumnat.

Requisits

Els requisits recomanables per a l'òptim aprofitament de l'assignatura consisteixen bàsicament en:

- Bona predisposició de l'alumnat i ganes d'aprendre nous coneixements, no de manera estàtica i pasiva, sinó dinàmica i participativa.
- Disposició al treball, a l'anàlisi de fonts documentals i a la discussió argumentada i fonamentada de problemàtiques arqueològiques.

Competències

Les competències d'aquesta assignatura queden definides en el pla d'estudis.

Específiques

- * 1.- CE-6: Utilitzar el criteri de multicausalitat per entendre, analitzar i explicar els fenòmens històrics i els comportaments de les societats..
- * 2.- CE5 Analitzar la situació de les societats humanes en els diversos períodes històrics, les seves relacions amb els àmbits geogràfics distints al propi, amb el medi ambient i els recursos materials al seu abast..
- * 3.- CE6 Utilitzar el criteri multi-causal per entendre, analitzar i explicar els fenòmens històrics i els comportaments de les societats..
- * 4.- CE11 Comprendre les relacions establertes entre les societats que des d'àmbits geogràfics i culturals diferents, han compartit un mateix espai temporal..

Genèriques

- * 1.- CG2 Comprendre, emprar i ser capaç d'explicar el llenguatge propi de la història així com l'específic de cada un dels períodes en que es divideix, sobre tot dels de la prehistòria..
- * 2.- CG5 Ser capaç d'accedir de forma autònoma a noves aportacions de la disciplina històrica (noves corrents historiogràfiques, noves metodologies i bibliografia actualitzada), valorant-les com el fruit d'un

Guia docent

enriquidor debat científic i de la necessitat de considerar el procés de formació i aprenentatge com a propi de tota la vida..

Bàsiques

* Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

L'assignatura s'articula al voltant de tres grans blocs temàtics que engloben 10 temes que es van desenvolupant al llarg del semestre.

Continguts temàtics

BLOC I. Història de les investigacions i primer poblament de les Balears

Tema 1. Perioditzacions de la Prehistòria Balear.

Tema 2. Condicionants biogeogràfics de l'arxipèlag balear i el poblament d'entorns illencs

Tema 3. Controvèrsies i problemàtiques vers l'ocupació inicial de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

Tema 4. El calcolític Balear.

Tema 5. L'epicampaniforme i el Bronze Antic

BLOC II. El Bronze Naviforme

Tema 6. Naviforme I

Tema 7. Naviforme II

Tema 8. Naviforme III

BLOC III. L'Edat del Ferro a les Illes Balears

Tema 9. El Talaiòtic

Tema 10. El Post-talaiòtic

Metodologia docent

La metodologia de treball combinarà les sessions presencials amb la tasca pràctica a desenvolupar per part de l'alumnat, que s'articularà al voltant del treball individual que han de realitzar així com amb les pràctiques relatives a les pràctiques de camp i els seminaris que s'aniran realitzant durant el semestre.

Degut a què l'objectiu és que l'alumnat assoleixi una formació teòrico-pràctica de la matèria, es valoraran tots els aspectes de la mateixa.

Activitats de treball presencial

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques		Grup gran (G)	Les sessions presencials a l'aula tenen l'objectiu d'exposar el temari a desenvolupar en l'assignatura, de manera articulada i seguint un eix cronològic. Es combina l'exposició de continguts per part del professor amb la participació activa de l'alumnat, mitjançant el comentari de textos, el plantejament de problemàtiques i altres eines.	20
Seminaris i tallers	Seminaris	Grup mitjà (M)	Es contempla la realització de seminaris per part de tot el grup classe al voltant de qüestions específiques per consolidar i ampliar els continguts desenvolupats durant l'assignatura.	10
Pràctiques externes	Sortides de camp	Grup petit (P)	Al llarg del curs es realitzaran sortides a diferents jaciments arqueològics de Mallorca per consolidar i ampliar els continguts treballats en l'assignatura.	15

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Campus Extens.

Activitats de treball no presencial

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	Estudi i preparació	Lectura i estudi individual per part de l'alumnat per l'òptim seguiment i aprofitament de l'assignatura.	65
Estudi i treball autònom individual	Treball	Els alumnes han de fer un treball que desenvolupi els continguts exposats als seminaris.	40

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

El gruix de l'avaluació la comprenen les proves d'avaluació continuada i el treball individual (tant l'exposició del mateix a l'aula com la presentació de l'informe imprès), que es combinen amb la realització de les sortides de camp i els seminaris.

Guia docent

Classes teòriques

Modalitat	Classes teòriques
Tècnica	Proves orals (no recuperable)
Descripció	Les sessions presencials a l'aula tenen l'objectiu d'exposar el temari a desenvolupar en l'assignatura, de manera articulada i seguint un eix cronològic. Es combina l'exposició de continguts per part del professor amb la participació activa de l'alumnat, mitjançant el comentari de textos, el plantejament de problemàtiques i altres eines.
Criteris d'avaluació	Assistència i participació a les sessions teòriques i seminaris

Percentatge de la qualificació final: 10% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final: 0% per a l'itinerari B

Sortides de camp

Modalitat	Pràctiques externes
Tècnica	Informes o memòries de pràctiques (no recuperable)
Descripció	Al llarg del curs es realitzaran sortides a diferents jaciments arqueològics de Mallorca per consolidar i ampliar els continguts treballats en l'assignatura.
Criteris d'avaluació	Assistència a les sortides i correcta realització dels informes de camp.

Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari B

Estudi i preparació

Modalitat	Estudi i treball autònom individual
Tècnica	Proves de resposta llarga, de desenvolupament (recuperable)
Descripció	Lectura i estudi individual per part de l'alumnat per l'òptim seguiment i aprofitament de l'assignatura.
Criteris d'avaluació	Prova d'avaluació al final de l'assignatura.

Adequació del contingut de la resposta amb la pregunta realitzada. Capacitat de síntesi, claredat expositiva i argumentativa.

Percentatge de la qualificació final: 50% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final: 50% per a l'itinerari B

Treball

Modalitat	Estudi i treball autònom individual
Tècnica	Treballs i projectes (recuperable)
Descripció	Els alumnes han de fer un treball que desenvolupi els continguts exposats als seminaris.
Criteris d'avaluació	El·laboració d'un treball bibliogràfic

Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final: 30% per a l'itinerari B

Recursos, bibliografia i documentació complementària

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Guia docent

Al llarg del curs s'aniran proposant diferents lectures per ampliar i consolidar els continguts exposats; si bé s'aniran detallant, tot seguit presentem un recull bibliogràfic general i global de la Prehistòria Balear com a eina de treball bàsica per la formació de l'alumnat.

Bibliografia bàsica

- CALVO, M, GUERRERO, V. 2011. "La cultura postaloytica (650/550-123 AC)". a M. Calvo i A. Aguarales (eds.), Calvia Patrimoni Cultural, 113-46. Mallorca: Ajuntament de Calvià.
- COSTA, B; BENITO, N. 2000. "El poblament de les Illes Pitiüses durant la Prehistòria. Estat actual de la investigació" a V. GUERRERO, S. GORNÉS (coord.), Colonització humana en ambients insulars. Interacció amb el medi i adaptació cultural, Mallorca, pp. 221 - 258.
- GUERRERO, V., CALVO, M., GORNÉS, S. 2006. Mallorca y Menorca en la Edad del Hierro, Historia de las Baleares Vol. II. Palma: El Mundo-el Día de Baleares.
- GUERRERO, V., CALVO, M., GARCÍA, J., GORNÉS, S.: 2007. "Prehistoria de las Islas Baleares. Registro arqueológico y evolución antes de la Edad del Hierro". BAR INTERNATIONAL SERIES, 1690, Oxford.
- LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R.: 1999. La cova des Càrritx y la Cova des Mussol. Ideología y sociedad en la prehistoria de Menorca, Barcelona.
- LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R. 2004. "Los cambios sociales en las Islas Baleares a lo largo del II milenio", Cypsela, 15, pp. 123 – 148.
- PLANTALAMOR, L.: 1991. La arquitectura prehistòrica i protohistòrica de Menorca i el seu marc cultural. Treballs del Museu de Menorca, 12, Maó.
- PLANTALAMOR, L. 1997. "Prehistoria de las Islas Baleares", Espacio, Tiempo y Forma, Serie I, Prehistoria y Arqueología, 10, pp. 325 – 389.

Bibliografia complementària

- ALBERO SANTACREU, D. 2017. "The Times They Were a-Changing: Cultural Encounters, Social Transformations and Technological Change in Iron Age Hand-made Pottery from Mallorca (Spain)". Journal of Mediterranean Archaeology 30 (1), pp. 105-131.
- ALBERO SANTACREU, D., GARCÍA ROSSELLÓ, J., JAVALOYAS MOLINA, D., CALVO TRIAS, M. 2011. "Cultura material, habitus, espacio y movilidad en el archipiélago balear durante el bronce final (c. 1400-1100 BC)" Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana 67, pp. 15-37.
- ALBERO, D., CALDERÓN, M., GARCÍA, E., GLOAGUEN, E., CALVO, M. 2013. "El navetiforme alemán 40 años después: puesta en valor y nuevas propuestas interpretativas". Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana 69, pp. 15-41
- ALCOVER, J.A. 2009. «Limitacions d'algunes suposicions emprades a les recerques sobre la prehistòria inicial de les Balears» Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana, 65, pp. 9 – 30
- ALCOVER, J.A.; VALENZUELA, A. 2013. «Radiocarbon evidence for a prehistoric deliberate translocation: the weasel (Mustela nivalis) of Mallorca» Biological invasions, 15 (4), pp. 717-722.
- ALCOVER, J.A.; TRIAS, M.; ROVIRA, S. 2007. «Noves balmes metal·lúrgiques a les muntanyes d'Escorca i de Pollença», Endins, 31, pp. 161 – 178.
- AMORÓS, L. 1974. "la cueva sepulcral preromana de "Son Maimó" en el término municipal de Petra (Mallorca)", a VI Symposium de Prehistoria Peninsular. Prehistoria y Arqueología de las Islas Baleares, Univerisdad de Barcelona, Publicaciones Eventuales, 24, Barcelona, pp. 137 – 170.
- ARAMBURU, J. 1998. El patrón de asentamiento de la cultura talayótica de Mallorca, Col. El Tall del temps 6, El Tall, Palma.
- ARAMBURU, J.; GARRIDO, C; SASTRE, V. 1994. Guía Arqueológica de Mallorca, La Foradada.
- ANDREU, G.; GÓMEZ-GRAS, D.; LULL, V.; MICÓ, R.; MARTÍN, J.; PALOMAR, B.; RIHUETE HERRADA, C.; RISCH, R. 2007. «El desarrollo de la alfarería prehistórica en Menorca: una primera aproximación», L' Arqueologia a Menorca: eina per al coneixement del passat, Consell Insular de Menorca, Llibres del Patrimoni Històric i Cultural, Maó, pp. 125 – 141.
- BELENGUER, C.; MATAS, F. 2005. «La indústria òssia de Closos de Can Gaià», Mayurqa, 30, pp. 263 – 287.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

- BERGADÀ, M.; GUERRERO, V.; ENSENYAT, J. 2005. «Primeras evidencias de estabulación en el yacimiento de Son Matge (Serra de Tramuntana, Mallorca) a través del registro sedimentario», *Mayurqa*, 30, pp. 153 – 180.
- CALVO, M. 2009. Reflexiones en torno a los esquemas de racionalidad espacial reflejados en el paisaje durante la prehistoria de Mallorca. *Pyrenae* 40 (2): 37-78.
- CALVO, M., GUERRERO, V.M 2002. Los inicios de la metalúrgia en Baleares. *El Calcolítico (c. 2500 – 1700 cal. BC)*, El Tall, Palma.
- CALVO, M., JAVALOYAS, D., ALBERO, D., GARCÍA ROSSELLÓ, J., GUERRERO, V. 2011. “The ways people move: mobility & seascapes in the Balearic Islands during the Late Bronze Age (c. 1400-850/800 BC)” *World Archaeology* 43 (3), pp. 345-363.
- CALVO, M., ALBERO, D., GARCÍA ROSSELLÓ, J., JAVALOYAS, D., GUERRERO, V. 2012. “Re-thinking social hierarchisation and stratification in the Bronze Age of the Balearic Islands”. En (Ed. Mª Cruz Berrocal, L. García Sanjuán y A. Gilman) *The Prehistory of Iberia: Debating Early Social Stratification and the State*. Routledge, pp. 170-202.
- CALVO TRIAS, M., GARCÍA ROSSELLÓ, J., JAVALOYAS MOLINA, D., ALBERO SANTACREU, D., VAN STRYDONCK, M. 2014. “Matching data: analysing the chronological use sequence in the Iron Age necropolis of the staggered turriform of Son Ferrer (Balearic Islands, Spain)” *Radiocarbon* 56 (2), pp. 361-374.
- CALVO, M., GARCÍA ROSSELLÓ, J., ALBERO, D., JAVALOYAS, D. 2014. “Prácticas híbridas y espacios intermedios: los contextos cerámicos de la bahía de Santa Ponça (Calvià, Mallorca) (s. II a.C.)”. En *Miscelánea de Estudios en Homenaje a Jordi H. Fernández*, Trabajos del Museo Arqueológico del Puig dels Molins. Govern de les Illes Balears, pp. 113-132.
- CAMPS, J.; VALLESPÍR, A. 1998. *El Turó de les Abelles. Excavacions a Santa Ponça (Calvià, Mallorca) (Col·lecció la Deixa, 1) Mallorca*.
- CASTRO, P.; LULL, V.; MICÓ, R. 1996. “Cronología de la Prehistoria Reciente de la Península Ibérica y Baleares (c. 2800 – 900 cal ANE), *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 57, pp. 13 - 28.
- CASTRO, P.; ESCORIZA, T.; SANAHUJA, M^ªE. 2003 *Mujeres y Hombres en espacios domésticos: Trabajo y vida social en la Prehistoria de Mallorca (c. 700 – 500 cal ANE)*. El Edificio Alfa del Puig del Morter de Son Ferraut (Sineu, Mallorca), *British Archaeological Reports, International Series*, 1162, Oxford.
- DUEÑAS, J. A., FREIXA, A., MORENO, P., PEDRÓ, P., RODRÍGUEZ, P.: 1986. “Ordenación y funcionalidad de un espacio en una casa talayótica: Son Fornés, Mallorca”, *Arqueología Espacial*, 9, Teruel, 59-77.
- ENSENYAT, C.: 1971. “Excavaciones en el navetiforme Alemany, Magalluf, Calvià”, *Noticiero Arqueológico Hispánico*, 15, Madrid.
- FONT OBRADOR, B.: 1970. “Excavación en la habitación I. Capocorb Vell” *XI Congreso Nacional de Arqueología (Mérida 1968)*. Zaragoza, 415-427.
- FONT OBRADOR, B., ROSSELLÓ-BORDOY, G.: 1969. *El poblado prehistórico de Capocorb Vell (Lluchmajor)*, Lluçmajor.
- GARCÍA ROSSELLÓ, J., CALVO, M., JAVALOYAS, D., ALBERO, D. 2015. “La secuencia cronológica de uso del turriforme escalonado de Son Ferrer: Persistencia de uso e identidad simbólica”. En *L'Entretèxit del Temps: Miscel·lània d'Estudis en Homenatge a Lluís Plantalamor Massanet*. Govern de les Illes Balears, Palma, pp. 188-208.
- GASULL, P., LULL, V., SANAHUJA, M. E.: 1984. “Estudio comparativo de los talayots 1 y 2 de Son Fornés (Montuiri-Mallorca), en R. W. Chapman, W. H. Waldren, R. C. Kennard (eds.): *The Deya Conference of Pre320 history*, *British Archaeological Report, International Series*, 229, Oxford, 1239-1257.
- GILI, S; LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R. 2006. “An island decides: megalithic burial rites on Menorca”, *Antiquity*, 80, pp. 829 – 842.
- GUAL, J.M^a 1993. *Figures de bronze a la protohistòria de Mallorca*, Mallorca.
- GUERRERO, V.M. 1981. “Los asentamientos humanos sobre los islotes costeros de Mallorca”, *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, 39, pp. 192 – 231.
- GUERRERO, V.M. 1983. “El santuario talayótico de Son Marí (Mallorca)”, *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, 38, pp. 192 – 231.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

- GUERRERO, V.M. 1997. Cazadores y pastores en la Mallorca prehistórica, El Tall, Palma.
- GUERRERO, V.M.; GORNÉS, S. 2000. Colonització humana en ambients insulars. Interacció amb el medi i adaptació cultural, UIB, Palma.
- GUERRERO, V., M. CALVO, B. SALVÀ 2002. "La cultura Talayótica: una sociedad de la edad del hierro en la periferia de la colonización fenicia". Complutum 13, pp. 221-58.
- GUERRERO, V.M.; CALVO, M.; COLL, J. 2003. El dolmen de s'Aigua Dolça (Colònia de Sant Pere, Mallorca), Col·lecció la Deixa, 5, Consell de Mallorca, Palma.
- GUERRERO, V., GORNÉS, S., HERNÁNDEZ, J., NICOLAS, J., MORALES, J.; MORALES, A; PINO, B.: 2007. "Avanç de les investigacions arqueològiques realitzades a l'assentament de Biniparratx Petit (Sant Lluís)", L'Arqueologia a Menorca: Eina per al coneixement del passat. Consell Insular de Menorca (Col·lecció Llibres del Patrimoni Històric i Cultural, 3). Maó, 9-51.
- GUERRERO, V., CALVO, M., GARCÍA, J., GORNÉS, S.: 2007. "Prehistoria de las Islas Baleares. Registro arqueológico y evolución antes de la Edad del Hierro". BAR INTERNATIONAL SERIES, 1690, Oxford.
- HERNÁNDEZ-GASCH, J. 1998. Son Real. Necrópolis talayótica de la edad del hierro. Estudio arqueológico y análisis social, Arqueomediterránea, 3 (II), Universitat de Barcelona, Barcelona.
- HERNÁNDEZ-GASCH, J.; SANMARTÍ, J.; MALAGOSA, A.; ALESÁN, A. 1998. "La necrópolis talayótica de S'Illot des Porros", Pyrenae, 29, pp. 69 – 95.
- HERNÁNDEZ-GASCH, J., ARAMBURU-ZABALA, J.: 2005. "Murallas de la Edad del Hierro en la Cultura Talayótica. El recinto fortificado del poblado de Ses Païsses (Artà, Mallorca)", Trabajos de Prehistoria, 62-2. CSI, Madrid, 125-149.
- HERNÁNDEZ, M. A., GARCIA, E., SALVÀ, B., FORNÉS, J.: 2004. "L'àrea domèstica de la unitat estratigràfica 9 de la naveta 1 dels Closos de can Gaià", II Jornades d'estudis locals de Felanitx, Felanitx, 137-161.
- HOSKIN, M.; WALDREN, W. 1988. Taulas and Talayots: what they are, where they are, Cambridge.
- JAVALOYAS, D., GARCÍA ROSSELLÓ, J., ALBERO, D., CALVO, M. 2015. "Swords without warriors: a new reading of bronze artefacts in the Balearic Late Bronze age (c. 1450/850 BC)". En (Ed. P. Suchowska-Ducke, S. S. Reiter y H. Vandkilde) Forging Identities. The Mobility of Culture in Bronze Age Europe: Volume 2. BAR International Series S2772, Archaeopress: Oxford, pp. 64-71.
- LILLIU, G.: 1965. "Informe sobre la cuarta campaña de excavaciones arqueológicas en ses Païsses (Artà, Mallorca) de la misión italiana", Noticiario Arqueológico Hispánico, 1-3. Madrid, 116-130.
- LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R.: 1999. La cova des Càrritx y la Cova des Mussol. Ideología y sociedad en la prehistoria de Menorca, Barcelona.
- LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R.: 2001. La prehistòria de les Illes Balears i el jaciment arqueològic de Son Fornés (Montuiri, Mallorca). Fundació de Son Fornés, Barcelona.
- LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R. 2002. "Social and ideological changes in the Balearic Islands during the later Prehistory", a WALDREN, W.; ENSENYAT, J (eds.) World Islands in Prehistory. International Insular Investigations. V Deia International Conference of Prehistory, BAR International Series 1095, pp. 117 – 126.
- LULL, V., MICÓ, R., RIHUETE, C., RISCH, R. 2004. "Los cambios sociales en las Islas Baleares a lo largo del II milenio", Cypsela, 15, pp. 123 – 148.
- LULL, V., MICÓ, R., PALOMAR, B., RIHUETE, C., RISCH, R. 2008. Cerámica talayótica. La producción alfarera mallorquina entre ca. 900 y 550 antes de nuestra era, Grup de Recerca en Arqueoecologia Social Mediterrània, Departament de Prehistòria – Universitat Autònoma de Barcelona, Col·lecció d'Arqueoecologia Social Mediterrània 1, Barcelona.
- MICÓ, R. 2005a. Cronologia absoluta y periodización de las Islas Baleares, British Archeological Reports, International Series, 1373, Oxford.
- MICÓ, R. 2005b. "Towards a definition of politico-ideological practices in the prehistory of Minorca (the Balearic Islands)", a Journal of Social Archaeology, 5, 2, pp. 276 – 299.
- MICÓ, R. 2006. "Radiocarbon Dating and Balearic Prehistory: Reviewing the Periodization of the Prehistoric Sequence", Radiocarbon, 48, 3, pp. 421 – 434.
- MURRAY, M. A.: 1938. Cambridge excavations in Minorca: Trapucó, Londres.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

- NAVARRO CHUECA, F. J.: 2004. Excavaciones arqueológicas en el yacimiento de “Ses Talaies de n’Alzina”. Poblado talayótico afectado por las obras de la ronda Norte (Ciutradella), 2003, Consell Insular de Menorca (Col·lecció Llibres del Patrimoni Històric i Cultural núm. 2), Maó.
- NICOLAS MASCARÓ, J. C. de: 1997. “Casa prehistòrica en el aeropuerto de Menorca”, Aena Arte, 3, Madrid.
- NOGUERA, M.: Inédito. Pràctiques ramaderes de la Naveta I dels Closos de Can Gaià, Felanitx.
- PALOMAR, B.: 2005. La ceràmica posttalaiòtica de Mallorca. Significació econòmica i social dels canvis en el procés productiu entre c. 450-250 cal ANE: El cas de Son Fornés, Montuïri. Tesi doctoral (Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra: 2005).
- PÉREZ-JUEZ, A., WISEMAN, J., GOLDBERG, P., HANSEN, J., MULLEN, K., OSTOVICH, M., PAYNE, C., GORNÉS, S., CABANES, D., EUBA, I. MORALES, J.V. MORÍN, J., LÓPEZ FRAILE, F. J.: 2007: “El uso del espacio doméstico de una estructura del talayótico final: Excavación de la casa 2 del yacimiento de Torre d’en Galmés, Alayor 2003-2006”, L’Arqueologia a Menorca: Eina per al coneixement del passat. Consell Insular de Menorca (Col·lecció Llibres del Patrimoni Històric i Cultural núm. 3), Maó, 53-74.
- PÉREZ-OBIOL, R.; YLL, E.I.; PANTALEÓN-CANO, J.; ROURE, J.M. 2000. “Evaluación de los impactos antrópicos y los cambios climáticos en el paisaje vegetal de las Islas Baleares durante los últimos 8000 años” a GUERRERO, V.M.; GORNÉS, S. (ed.) Colonització humana en ambients insulars. Interacció amb el medi i adaptació cultural, UIB, Palma, pp. 73 – 89.
- PERICOT, L. 1975. Las Islas Baleares en los tiempos prehistóricos, Destino, Barcelona.
- PERICOT, L. 1992. The Balearic Islands, London.
- PLANTALAMOR, Ll.: 1991. La arquitectura prehistòrica i protohistòrica de Menorca i el seu marc cultural. Treballs del Museu de Menorca, 12, Maó.
- PLANTALAMOR, Ll. 1997. “Prehistoria de las Islas Baleares”, Espacio, Tiempo y Forma, Serie I, Prehistoria y Arqueología, 10, pp. 325 – 389.
- PONS, G.: 1999. Anàlisis espacial del poblament al Pre-talaiòtic Final i Talaiòtic I de Mallorca (ss. XIXVII a.C.), Col·lecció la Deixa, 2. Monografies de Patrimoni Històric. Consell de Mallorca. Cultura i Patrimoni, Palma.
- RAMIS, D.; ALCOVER, J.A. 2001. “Revisiting the Earliest Human Presence in Mallorca, Western Mediterranean”, Proceedings of the Prehistoric Society, 67, pp. 261 – 269.
- RAMIS, D.; TRIAS, M.; HAUPTMANN, A.; ALCOVER, J.A. 2005. “Metal·lúrgia prehistòrica del coure a les muntanyes d’Escorca – Pollença (Mallorca)”, Endins, 27, pp. 1 – 28.
- RIHUETE, C.: 2003. Bio-arqueologia de las prácticas funerarias. Anàlisis de la comunidad enterrada en el cementerio de la Cova des Càrritx (Ciutadella, Menorca), ca. 1450-800 cal ANE. B.A.R. Internacional Series 1161, Oxford.
- RISCH, R.: 2003. “Los artefactos macrolíticos del yacimiento del Puig Morter de Son Ferragut”, en P. V. Castro-Martínez, T. Escoriza- Mateu, E. Sanahuja-Yll: El Edificio Alfa del Puig Morter de Son Ferragut (Sineu, Mallorca), British Archaeological Reports, International Series, 1162, Oxford, Archaeopress, 306-319.
- ROSSELLÓ, G.: 1965. Excavaciones en el conjunto talayótico de Son Oms (Palma). Excavaciones Arqueológicas en España, 35, Madrid.
- ROSSELLÓ, G.: 1966. “Las navetas en Mallorca”, Studi Sardi, XIX. Gallizzi-Sassari, 143-148.
- ROSSELLÓ, G.: 1974. “Observaciones sobre Capocorb vell y su estratigrafía muraria”, en E. Ripoll Perelló, M. Llongueras Campañá, Miscelánea arqueológica: XXV aniversario de los Cursos Internacionales de Prehistoria y Arqueología en Ampurias, 1947-1971, 2. Instituto de Prehistoria y Arqueología. Barcelona, 307-320.
- ROSSELLÓ, G.:1983. El poblado prehistòric de Hospitalet Vell (Manacor). Institut d’Estudis Baleàrics, Palma. 1986-1989.
- ROSSELLÓ, G.: “El hogar parrilla en las navetas mallorquinas”, Ampurias, 48-50, Barcelona. 1992.
- ROSSELLÓ, G.: “Mallorca en el Bronce Final (ss. XVI-XII a.C.)”, Tai del 3º Convengo di Studi. Un millennio di relazioni fra la Sardegna e i Paesi del Mediterraneo, Selargius-Cagliari.
- ROSSELLÓ, G., CAMPS, J.: 1972. “Excavaciones en el complejo noroeste del “Figueral de Son Real” (Santa Margalida, Mallorca)”. Noticiario Arqueológico Hispánico-Prehistoria, I. Madrid.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

- ROSSELLÓ, G.:1973. Las excavaciones en “Son Oms” (Mallorca). Trabajos del Museo de Mallorca, 12, Palma, 301-306. 1976. ROSSELLÓ, G.:“Excavaciones en Canyamel, Capdepera (Mallorca)”. Noticiario Arqueológico Hispánico, Prehistoria, 5. Madrid, 237-239. RUIZ ZAPATERO, G., LORRIO ALVARADO, A., MARTÍN HERNÁNDEZ, M.: 1986. “Casas redondas y rectangulares de la Edad del Hierro: aproximación a un análisis comparativo del espacio doméstico”, Coloquio sobre el microespacio, 3. Del Bronce Final a Época Ibérica, Arqueología Espacial, 9. Teruel. SALVÀ, B.: 1999. “L’habitat pretalaiòtic a Mallorca. El cas de Pollença”, Anuari de l’Ajuntament de Pollença, 4, Pollença. SALVÀ, B.:2001. El Pretalaiòtic al Llevant Mallorquí. (1700-1100 AC) Anàlisi territorial, Palma. SALVÀ, B.:e.p. Arqueometal·lúrgia prehistòrica a les Illes Balears. Repercussions socio-econòmiques, Barcelona. SALVÀ, B. 2001. El Pretalaiòtic al Llevant mallorquí (1700 – 1100 AC). Anàlisi territorial, Documenta Balear, Palma.
- SALVÀ, B., CALVO, M., GUERRERO, V. M.: “La Edad del Bronce balear (c. 1700-1000/900 BC). Desarrollo de la complejidad social”, Complutum, 13, Madrid, 193-219.
- SANZ GALLEGO, N.: 1995. “La arquitectura como ritual social: El caso de las nuragas sardas”, en W. H. Waldren, J. Ensenyat, R. C. Kennard (eds.): Ritual, Rites and Religion in Prehistory, IIIrd. Deya Conference of Prehistory, (Deya, 1993), British Archaeological Reports, International Series, 611, Oxford, II, 92-109.
- SERRA BELABRE, M. L.: 1965. “Arquitectura ciclópea menorquina”, Arquitectura megalítica y ciclópea catalano-balear, CSIC, Madrid.
- SUREDA, P., CAMARÓS, E., CUETO, M., TEIRA, L., ACEITUNO, F., ALBERO, D., ÁLVAREZ, E., BOFILL, E., LÓPEZ-DÓRIGA, I., MARIN, D., MASCLANS, A., PICORNELL, L., REVELLES, J. 2017. “Surviving in the isle of Formentera (Balearic Islands): Adapted economic behavior by Bronze Age first settlers to an extreme insular environment”. Journal of Archaeological Science: Reports, 12, pp. 860-875.
- VAN STRYDONCK, M.; BOUDIN, M.; ERVYNCH, A. 2005. “Humans and Myotragus: the issue of sample integrity in radiocarbon dating” a ALCOVER, J.A.; BOVER, P. (eds), Proceedings of the International Symposium “Insular vertebrate Evolution: the Palontological Approach” Monografies de la Societat d’Història Natural de les Balears, 12, pp. 369 – 376.
- VENY, C. 1968. Las Cuevas sepulcrales del Bronce Antiguo de Mallorca, Biblioteca Praehistorica Hispana, IX, Madrid.
- VENY, C. 1974. “Anotaciones sobre la cronología de las navetas en Menorca”, Trabajos de Prehistoria, 31, pp. 101 – 142.
- VENY, C. 1982. La necrópolis protohistòrica de Cales Coves, Menorca, Biblioteca Praehistorica Hispana, X, Madrid.
- WALDREN, W. H.: 1982. Balearic prehistoric ecology and culture: the excavation and study of certain caves, rock shelters and settlements, British Archaeological Reports, International Series, I, 49, Oxford.
- WALDREN, W. 1984. “Calcolithic Settlement and Beaker Connections in the Balearic Islands”, a WALDREN, W.H.; CHAPMAN, R.; LEWTHWAITE, J.; KENNARD, R.C. (eds.), The Deya Conference of Prehistory. Early Settlement in the Western Mediterranean Islands and their Peripheral Area, British Archeological Reports, International Series, 331 (i), pp. 207 – 266.
- WALDREN, W. 1986. The Balearic Pentapartite Division of Prehistory. Radiocarbon and other age determination inventories, British Archeological Reports, International Series, 282, Oxford.
- WALDREN, W. 1996. “The prehistòric sanctuary of Son Mas 1995: a radiocarbon analysis survey”, Complutum-Extra, 6, (I), Homenaje a Fernández-Miranda, pp. 191 – 215.
- WALDREN, W. 1997. The definition and duration of the beaker culture in the spanish balearic islands: a radiocarbon survey, Oxford Journal of Archaeology, 16, pp. 25-47.
- WALDREN, W. 1998. The Beaker Culture of the Balearic Islands. An inventory of evidence from caves, rock shelters, settlements and ritual sites, British Archeological Reports, International Series, 709, Western Mediterranean Series, 1, Oxford
- WALDREN, W. 2003. “La qüestió del primer poblament de les illes Balears: realitat, ficció o follia”, Mayurqa, 29, pp. 237 – 267.
- WALDREN, W.; ENSENYAT, J.A.; ORVAY, J. 2002. “New Coals on Old Fires: The Question of Early Balearic Island Settlement”, a WALDREN, W.H.; ENSENYAT, J.A. (eds.), World Islands in Prehistory.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20230 - Prehistòria de les Illes Balears
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

International Insular Investigations, British Archeological Reports, International Series, 1095, Oxford, pp. 68 – 90.

WALDREN, W.; KOOPER, J.S. 1967. “Mallorca chronology for prehistory based on radiocarboni method”, Pyrenae, 3, pp. 45 – 65.

WALDREN, W.; PLANTALAMOR, Ll. 1976. “Campaña de excavaciones en el abrigo de Son Matge, Valldemossa (Mallorca) 1973”, Noticiario Arqueológico Hispánico, 5, pp. 243 – 246.

WALDREN, W.; VAN STRYDONCK, M. 1993. Ferrandell-Oleza-Mas Prehistoric Xettlement Complex Younger Settlement (Valldemossa, Mallorca, Balears, Spain), Talayot 1, Dating the Activity Sequence of the Structure. A Radicarbon Analysis Survey, YLL, R.; PANTALEÓN-CANO, J.; PÉREZ-OBÍOL, R.; ROURE, J.

VAN STRYDONK, M.; DECQ, L.; VAN DEN BRANDE, T.; BOUDIN, M.; RAMIS, D.; BORMS, H.; DE MULDER, G. 2014. “The protohistòric “quicklime burials” from the Balearic Islands: cremation or inhumation”, a International Journal of Osteoarheology, Vorereitung.

